

Toespraak uitvaart Anna Sawtschenko

Soms kneep Annie haar ogen even samen en stak dan één vinger omhoog. Dat deed ze als ze iets uit het verleden ging vertellen. “Ik weet nog dat jouw moeder je vader voor het eerst mee naar huis bracht”, zei ze dan tegen mij. Daarmee herinnerde ze mij eraan hoe lang onze families elkaar al kenden. Begin jaren '50 sloten Annie en Jan vriendschap met mijn grootouders Gerrit en Adrie Vermaas. Als kleine jongen leerde ik Annie zo'n vijftig jaar geleden kennen als ik bij mijn grootouders was. Daar kwam zij, vaak met bloemen in haar handen, gezellig op visite. Ze babbelde honderduit en sprák een



beetje anders, dát hoorde ik wel. Mijn moeder legde mij uit dat deze mevrouw lang geleden in een ander land was geboren.

Vele jaren later bracht ik oma meerdere malen naar het Beatrixplein om een avondje bij te kletsen. Annie, op háár beurt, werd door haar trouwe chauffeur, Frans van der Geer, regelmatig afgezet bij mijn oma in Klaaswaal. Tot op het laatst bleef dit contact bestaan. Zelfs toen oma's levenseinde naderde, kwam Annie, zelf ook de negentig al gepasseerd, die trouw was aan haar vrienden, nog op bezoek.

Vijfentwintig jaar geleden, op haar tachtigste, interviewde ik Annie voor een boek met levensverhalen dat ooit zou gaan verschijnen. Ze was nog kwiek en sprak openhartig over haar leven. In haar eigen karakteristieke woordkeuze wist ze haar levensgeschiedenis treffend te schetsen. Toen het verhaal op papier stond, was ze er, met récht, trots op. “Dat is mijn verhaal”, zei ze dan.

Ter gelegenheid van haar honderdste verjaardag mocht ik een samenvatting van haar levensverhaal insturen voor Het Kompas. Dáár was Annie zéér verheugd over. “Nu kan iederéén mijn verhaal lezen”, waren haar woorden.

In haar laatste levensjaren werd ze zélfs de oudste vrouw van de Hoeksche Waard! Op 2 mei jongstleden kon ze, met haar kleinkinderen Anja en Pim, en vriendin Jopie, nog

aanwezig zijn bij de presentatie van het boek, waarin ook háár verhaal stond. Het was heel bijzonder dat zij dit als 105-jarige nog mocht meemaken.

Ik stuurde een fragment van haar verhaal naar dagblad Trouw voor een katern over '80 jaar bevrijding'. Dit werd door de redactie opgepakt en er kwam eind april een journalist mét fotograaf speciaal naar Puttershoek, omdat ze Annie's unieke verhaal in deze landelijke krant wilden uitlichten. In het interview sprak ze nog wijze woorden: "Ik ben aan het einde gekomen, zelf heb ik geen toekomst meer, maar ik hoop op vrede voor de mensen." Toen ik haar later die week de krant en het artikel bracht, heb ik het aan haar voor kunnen lezen. Ze luisterde aandachtig, hield mijn hand vast, knikte naar mij als teken van herkenning. En... hilde... zacht.

In haar eigen woorden zal ik vandaag een samenvatting voordragen van haar levensverhaal. Ze heeft zelf ooit aangegeven dat ze dit wel mooi zou vinden bij haar uitvaart.

ANNA SAWTSCHENKO

geboren te Weremiewka (Oekraïne) 8 februari 1920

Zij is overleden 13 juli 2025 op 105-jarige leeftijd.

Mijn mooiste herinnering is toen ik een jong meisje was, thuis in de Oekraïne. Ik heb lieve ouders gehad. Mijn vader was een vrolijke man. Hij lustte een borreltje, speelde accordeon en zong. Hij had veel vrienden. Ik heb veel van vader gehouden en hij van mij. Mijn moeder had een ander karakter. Ze kon een week kwaad blijven. Als een kip van de burens in ons tuintje kwam, kregen ze ruzie met moeder.

Ik heb zeven klassen school gegaan. Als de school vakantie had, moest ik naar het land, gaan werken op de kolchozen. Dat waren staatsbedrijven.

Ik ben twee jaar na de revolutie geboren. Protesteren tegen het communistische regime kon niet. Je zou worden opgepakt, want er heerste een streng regime. De tijd was slecht, er was vaak niks te krijgen in de winkels. Als er iets was aangevoerd, bijvoorbeeld stof of linnengoed, stond je de hele nacht in de rij.

Ik ben orthodox opgevoed. Als ik met moeder naar de nachtmis ging, kreeg ik een stukje witbrood met een lepel van dat zoete siroop. Alle vier zijn wij gedoopt, maar mijn jongste broer is stiekem gedoopt bij de pastoor thuis. De kerken waren toen al gesloopt, omdat de

communisten zeiden: "Geloof bestaat niet." Dat vond ik heel erg, dat het geloof er niet meer mócht zijn.

De oorlog brak bij ons uit in juni 1941. We werden door de Duitsers bezet. Ze kwamen naar het gemeentehuis en zeiden tegen de burgemeester: "We moeten vrouwen hebben om te werken in Duitsland." Ook ik werd goedgekeurd en moest naar Duitsland. Mijn ouders vonden het verschrikkelijk. Moeder is flauwgefallen bij het afscheid. Ik werd op een wagen geladen en naar de trein gebracht. We moesten allemaal in koeienwagons. Mijn jongste broer bracht me weg. Hij zei: "Zus, hier heb je een beetje hooi. Dan kun je erop gaan zitten."

Met zes meisjes van mijn dorp zaten we in die wagon. We gingen via Polen naar Duitsland. In de avond kwamen we in Stuttgart aan. In het donker van de nacht werden we op een wagen geladen. We zagen opeens twee wachten, reden door en daarna zagen we allemaal soldaten. We kwamen in een keuken die hoorde bij de Luftwaffe-school voor vliegeniers. Daar kregen we een beetje eten. Ze brachten ons naar een appartement met stapelbedden. Daar moesten wij gaan slapen en de deur ging op slot.

's Ochtends kwamen ze ons halen en moesten we op een tuinderij gaan werken. Die hoorde bij die school. Alle groente werd naar de keuken gebracht. Wij gingen daar ook eten halen. Dan moest ik mijn Ausweis laten zien en "heil Hitler" zeggen. Drie jaar lang heb ik geen geld of kleren gehad. Daarom ging ik, als we 's avonds klaar waren, bij een boerin werken, koeien melken en de stal uitmesten. Dan kreeg ik een jurk of een paar schoenen van die vrouw. Ik kreeg er ook lekker eten. Bij bombardementen zat ik elke keer in angst. Op het laatst zat je voortdurend in de schuilkelder. Dan werden er brandbommen gegooid. Ik ben naar de kerk gegaan en heb gebeden.

Op een gegeven moment moesten alle soldaten naar het front. Het ziekenhuis in de stad Stuttgart was gebombardeerd. Die school, waar de soldaten hadden gezeten, werd als ziekenhuis ingericht. We hebben Nederlandse jongens leren kennen, die in dat ziekenhuis werkten. Ze moesten mensen begraven, die bij bombardementen om het leven waren gekomen. Wij hebben met drie meisjes een beetje met die jongens aangepapt. Wij móchten niet met die jongens omgaan, maar stiekem deden we het tóch. We hoorden de bevrijding steeds dichterbij komen. We werden bevrijd door de Amerikanen. Het dorpje werd omsingeld. Er kwamen grote legerauto's op het dorp. Daarin zaten grote mannen die ons sigaretten en chocola gaven.

De oorlog was afgelopen en ik had geen berichten van thuis. Twee broers van mij hebben, toen ik in Duitsland zat, ook in de oorlog gevochten. Ik wist niet of ze nog leefden en dacht: "Als ik terugga, heb ik thuis misschien niemand meer." We besloten met drie vriendinnen

mee naar Holland te gaan. Ik was verliefd geworden op een jongen en dacht: "Als ik met hem trouw, is dat mijn geluk." De Nederlandse regering had gezegd: "Als een jongeman een meisje heeft, mag ze naar Holland komen, maar ze moeten wél getrouwd zijn." Op 7 mei 1945 zijn we op de Amerikaanse ambassade getrouwd. We reisden op de bonnefooi naar Nederland. Een land dat ik niet kende. Ik sprak de taal niet en wist niet wat mij te wachten stond. We woonden in het begin bij mijn schoonouders aan de Reedijk in Mijnsheerenland. Ik sprak Duits met mijn man, wat hij weer vertaalde voor zijn ouders. Het was een arme tijd. Er waren gelukkig mensen die mij hielpen aan een oude lamp, een oude teil, een oud vloerkleed, oude borden, want we hadden niks. Het begin was moeilijk. Ik heb de taal geleerd. Ik probeerde mij aan te passen, maar omdat ik anders was, keken mensen mij na. Dat heeft wel een tijdje geduurd. In 1948 kregen wij een dochter.

Rond 1950 heb ik via het Rode Kruis contact gezocht met mijn familie. Ze wisten niet of ik nog leefde. Mijn moeder was naar een vrouw geweest, die kaarten legde. Die vrouw had tegen haar gezegd: "Uw dochter lééft, is getrouwd en woont vér weg." Mijn vader schreef in een brief: "Kom naar huis en breng je kind mee." Maar dat kon ik niet meer doen. In 1957 ben ik voor het eerst teruggegaan naar mijn geboorteland. Flip Vos bracht ons met de auto naar de trein. Ik moest op een Russisch paspoort, want ik bleef staatsburger. Ik moest me melden bij de politie en mijn papieren afgeven. Het weerzien met mijn familie was gróte blijdschap. Drie keer ben ik daarheen gereisd en elke keer vond ik het erg om mijn ouders te moeten achterlaten. Mijn ouders en broers zijn inmiddels overleden, maar ik kon geen afscheid van hen nemen of steun bieden aan mijn familie.

Ik had veel contact met mensen, veel vrienden en kennissen en hield lange vriendschappen. Van mijn familie heb ik alleen nog een dochter en twee kleinkinderen. Ik kan het zelf niet geloven dat ik nu héél oud ben. Soms zegt iemand: "Ben je al zó oud? Dat straalt je niet uit. Je bent opgeruimd, je kijkt niet zuur, hebt weinig rimpels in je gezicht en je lacht nog."

Tot zover Annie's levensgeschiedenis, waarin zij vertelde naast gelukkige, ook moeilijke momenten te hebben gekend. Zelf zei ze daarover: "Geluk kun je niet kopen, je kunt het niet bestellen, maar je mag hópen dat je het mag ontvangen."

Ongeveer tien jaar geleden verhuisde Annie naar 't Huys te Hoecke in Puttershoek. Daar mocht zij een fijn laatste deel van haar leven doorbrengen. Haar dochter en kleinkinderen zijn dankbaar voor deze goede en liefdevolle verzorging van het personeel en de vrijwilligers op deze locatie van Zorgwaard. Haar kleinkinderen, op wie zij vroeger in hun kinderjaren zó vaak had gepast, hielden nu op hún beurt óma bij het alsmaar verder

klimmen van de jaren, góed in de gaten. Wat vond ze het altijd fijn én heerlijk om af en toe samen met hen Chinees te gaan eten in het restaurant.

Een grote steun voor Annie in de laatste jaren van haar leven was haar buurvrouw Jopie. “Vraag het maar aan Jopie”, zei ze, als ze het even niet meer wist. “Vertel je het aan Jopie?”, vroeg ze, als er iets bijzonders was gebeurd. Annie en Jopie scheelden een generatie, maar waren onafscheidelijk. Als Annie de laatste jaren mee kon met de bootreis twijfelde ze vooraf altijd een beetje. “Leuk hoor Annie, je gaat gewoon wéér mee”, zei Jopie dan. Achteraf vond Annie het natúúrlijk een ge-wél-dige ervaring en liet iedereen de foto zien van de boot waarop ze had gevaren. 's Avonds keken Annie en Jopie samen naar ‘Binnenste Buiten’ op de televisie. Ook het journaal sloegen ze nooit over, want Annie, droevig gestemd door het nieuws, volgde de oorlog in haar vaderland Oekraïne.

Annie was een hartelijke vrouw die precies wist wat ze wilde. Als je een plantje of bloemetje voor haar meebracht, was ze blij verrast, en wees ze jou precies aan waar ze die in haar kamer een plekje wilde geven. Tot op hoge leeftijd behield ze haar pittige karakter, maar ook haar gróte hart voor de medemens. Op basis van haar eigen verhaal denk ik dat ze van haar beide ouders íets in zich had. Annie was een vrouw met een bijzonder levensverhaal. Iemand aan wie wij met een glimlach zullen blijven terugdenken. Ze hield van bloemen. De tuin van haar huis aan het Beatrixplein stond er vól mee. Ze heeft er ook véél wéggegeven in haar lange leven. Natuurlijk zijn er óók vandáág talrijke bloemen bij. Eén keer zei ze over haar hoge leeftijd tegen mij: “Ik ben té ver.” Nu heeft zij na een héél lang leven de rust, waarnaar zij verlangde, eindelijk gevonden.